

**Olimpia Mitric, *Manuscrise românești din Moldova. Catalog, vol. I*,
Prefață de Prof. dr. Gabriel Ștrempel, Iași, Editura Junimea, 2006,
502 p.+ 25 facsimile alb-negru și color**

Cunoscuta cercetătoare suceveană, conf. univ. dr. Olimpia Mitric, și-a continuat periplul academic în acțiunea științifică de inventariere a manuscriselor vechi, de astă dată din trei județe ale Moldovei: Botoșani, Neamț, Bacău, scoțând de sub modernele „teascuri” ale Editurii Junimea din Iași acest prim volum.

După opinia noastră, manuscrisele, atât cele bisericești, cât și cele laice sunt, începând cu celebra scrisoare a lui Neacșu, din anul 1521, documente și monumente ale evoluției limbii române literare. Mai mult decât cărțile vechi în limba română, în general traduceri, manuscrisele sunt „probe” vii de limbă vorbită și scrisă în diferite perioade istorice. Ele stau alături de operele cronicarilor moldoveni și munteni, de celelalte corpusuri adunate și tipărite de-a lungul anilor de numeroși savanți, filologi sau istorici. Cerința publicării a cât mai multor dintre acestea, atât la nivel național, cât și în cadrul universităților, este esențială pentru cercetători, studenți și elevii din clasele mari, care studiază istoria limbii române literare.

Olimpia Mitric este prin excelență una dintre specialistele de marcă în vechea slavonă bisericească și nu numai, alături de o echipă tot mai restrânsă pe plan național. Acad. Gabriel Ștrempel, director de onoare al Bibliotecii Academiei, unul dintre corifeii disciplinei bibliografice, coordonatorul Bibliografiei Române Moderne, de la 1830 la 1918, în 4 volume, lucrare comparabilă prin rigoare și prestația științifică cu celebra ei predecesoare a lui Nerva Hodoș, Ioan Bianu și Dan Simonescu, a răspuns cu amabilitatea-i cunoscută apelului mai tinerei sale colege și a pregătit și referatul științific și o concisă prefață.

Cuvântul înainte al autoarei, remarcat cu promptitudine de savantul Gabriel Ștrempel, este un studiu pertinent care face o radiografie de o rigurozitate filologică maximă a „construcției” catalogului, oferindu-i cititorului de orice meserie un atractiv ghid pentru parcurgerea cu pasiune și cu interes a celor peste 500 de pagini ale acestui prim volum de manuscrise moldovenești.

Catalogul profesoarei Olimpia Mitric are un riguros și util aparat critic, precum și o iconografie bogată, reprodușă în bune condiții grafice. Notele bibliografice de subsol arată parcurgerea unei întinse bibliografii de specialitate și denotă, în esență, o seriozitate profesională demnă de a fi evidențiată, în condițiile în care uneori în unele lucrări întâlnim tocmai lipsă de profunzime în abordarea unor aspecte mai dificile. Totul trădează solida formație științifică, dublată de

talent, pasiune și devoțiune benedictină, pe tot parcursul traiectului de studiu de câțiva ani în cele 3 județe, la numeroșii deținători ai acestor valori de patrimoniu. De altfel, Olimpia Mitric nu are nevoie de elogii, întinsa sa activitate în domeniul cărților și manuscriselor vechi, de patrimoniu național, este recunoscută în mediile universitare și academice din țară.

Cele 788 de manuscrise sunt descrise în ordine cronologică sau după numerotarea din inventare la instituțiile de arhivare județene. Autoarea a adoptat metoda de descriere a Catalogului manuscriselor românești, editat de Biblioteca Academiei, în anul 1967. Buna cunoaștere a slavonei vechi, dar și a altor limbi slave, îi permit cercetătoarei sucevene să adopte atât transcrierea fonetică interpretativă, cât și unele variante proprii, pentru a reda cât mai optim valoarea fonetică a sunetelor, apropiind unele cuvinte de forma lor grafică actuală în vocabularul limbii române contemporane.

Deși majoritatea manuscriselor provin din secolul al XIX-lea, cu puține din secolul anterior, întâlnim și multe însemnări autografe contemporane, evident, din secolul al XX-lea, îndeosebi ale unor scriitori, cum ar fi George Bacovia (Bacău, Biblioteca "C. Sturdza").

Este evident că bibliotecile publice înființate după 1950 au reușit să-și procure puține manuscrise, de regulă prin donație. Zestrea lor moștenită a fost în general distrusă masiv până în 1950, la începutul perioadei comuniste. Arhivele Statului au beneficiat, însă, de o situație mai bună, ele reușind să păstreze numeroase documente manuscrise, de regulă de ordin administrativ, cum ar fi condicile de acte privind unele moșii. În fond, arhivele păstrează un număr impresionant de documente medievale, de la uricile domnești la alte acte juridice sau de altă natură.

Este interesant de remarcat faptul că județele din Moldova au reușit să păstreze manuscrise în pofida unor măsuri de centralizare luate încă din perioada interbelică, cum remarcă și academicianul Gabriel Ștrempel. Dar peste păstrătoarele de documente (cărți, manuscrise etc.) din Moldova, cât și din celelalte regiuni istorice, au trecut cele două războaie mondiale ale secolului al XX-lea. O centralizare au făcut și conducătorii comuniști, îndeosebi cu bunuri de patrimoniu muzeale, inclusiv din mănăstiri. Și totuși încă au rămas mari valori pe care universitara din Suceava le adună cu pasiune și devoțiune și le oferă sub forma unui catalog științific cercetătorilor și tuturor celor dedicați studiului.

Informațiile bibliografice clasice sunt însoțite de reușite transcrieri ale unor pasaje de mare interes pentru istoria limbii literare, o sursă excepțională fiind însemnările marginale. Iată un exemplu, dintr-un Miscelaneu de literatură

monahală, deținut de Direcția Județeană a Arhivelor Statului Bacău, reprodus la p. 56 din catalog: "Eu, Daniil, dascal ot Mănăstirea Bogdana, am văzut aici puțin nescris, am cercat acest condei ca să văz cum scrie și scrie rău foarte, foarte. Aceasta, 1794 noem<vri> 20, Daniil dascal; <urmează text în criptogramă>: O, ticălosul de mine, și o, D<oa>mne, miluiește-ne. Până în câtă răutate agiunge. Az eu <sic> am văzut cu ochii mei, la care nu poci ca să vă spui voao. Iubiților și fraților mei, D<u>mnezău să vă vestească, amin <chir., cerneală neagră>". Este o "probă" de limbă românească în grai moldovenesc, plină de prospețime și parcă mai apropiată de realitatea lingvistică decât multe încercări cărturărești în procesul căutărilor modelelor etimologice sau fonetice pentru „fixarea” alfabetului latin. Aceste însemnări, atât de pe cărți, cât și de pe manuscrise religioase, ar merita un catalog separat. Poate că, în viitor, tot cercetătoarea suceveană va realiza și un asemenea deziderat. Olimpia Mitric are pregătirea și forța de a duce mai departe acest proiect filologic-lingvistic.

Revenind la manuscrise, trebuie menționat că mănăstirile, îndeosebi cele din județul Neamț, au reușit să păstreze multe documente, lucru explicabil prin faptul că au fost mai ferite de urgiile vremurilor. Interesant este faptul că în anii purificărilor ideologice, între anii 1945-1955, cărțile religioase nu au intrat în atenția activiștilor de partid. Astfel, copiile cărților de cult, cu prețioasele lor însemnări, unele cu ornamente artistice deosebite, comori inestimabile ale patrimoniului național, sunt și acum păstrate în mănăstiri.

Olimpia Mitric transformă descrierea bibliografică, de altfel oarecum standardizată, într-o minuțioasă analiză a tuturor componentelor grafice ale documentelor, folosind cu o remarcabilă dexteritate filologică gama intervențiilor personale în cadrul diferitelor „pete albe” ale textelor. Pasajele traduse sau transliterate sunt alese cu grijă pentru a ilustra fațetele multiple ale mesajului cultural al textelor.

Așteptăm cu încredere viitoarele volume ale catalogului, pentru județele rămase din Moldova istorică. N-ar strica dacă s-ar putea trece și Prutul, pentru a continua investigarea manuscriselor din Republica Moldova, în colaborare cu specialiștii de acolo.

Ioan Pânzar